

Сайтът **desebg.com** публикува доклада на **д-р Кшищов Персак**, директор на кабинета на председателя на Института за национална памет – Полша, „Кутията на Пандора? Какво е въздействието от отварянето на архивите на комунистическите служби за сигурност над обществото”.

Докладът, който представлява синтез на опита на Полша при отварянето на досиетата, беше представен на международната конференция [„Комунистическите тайни служби – митове и реалност”](#) организирана от Комисията по досиетата на 25 ноември 2015 г. в София. Заглавието на статията и вътрешните подзаглавия са на **desebg.com**.

След края на комунистическия режим в Полша беше поставен въпросът за отварянето на досиетата на тоталитарните комунистически служби. Това желание на обществото обаче беше представяно като кутията на Пандора* от страна на комунистите и бившите им сътрудници. Имаше апокалиптични прогнози, че след отварянето на досиетата ще последват само лоши неща за страната.

Твърдеше се, че няма специални служби по света, които да разкриват своите сътрудници. Въпросът за отварянето на досиетата беше представяно като догма и като заплаха за националната сигурност на Полша.

Досиетата като кутията на Пандора

Дори се забелязваше нарастване на мотивацията, но не за отварянето на досиетата, а за обратното – за неотварянето им.

През 1989-1990 г. почти целия персонал на разузнаването и контраразузнаването на Полша беше от хора, служили на комунистическия режим. Тогава тяхната дейност беше представяна като дейност, която не е била под партиен контрол и за тях се твърдеше, че не са част от репресивната система на Полската комунистическа партия.

Противниците на отварянето на досиетата твърдяха, че това ще наруши мирния преход и ще предизвика отмъщение и безредици в обществото.

В Полша обаче отварянето на досиетата беше възприето като част от основната промяна в страната, а именно преминаване от диктатура към демократично общество.

Отварянето на досиетата и провеждането на лустрация бяха посрещнати от бившите комунисти и хората от Полската Държавна сигурност със съпротива. Отстраняването на хора, свързани с комунистическия режим от ръководни постове за определен срок, беше определяно с термина „дива лустрация“. А когато започна да се представя информация от съдържанието в досиетата на репресивния апарат в медиите тези данни бяха определяни като „теч“ и „изтичане на информация“.

Младите хора, които по това време бяха ангажирани с тези процеси, бяха определени от лица, свързани с комунистическа власт, като „пристрастени към порнография“.

В началото агентите бяха представяне като жертви. Такова третиране може да се приеме с известни уговорки за сталиновия период до 1953 г., но след това подобно твърдение не е подкрепено от доказателства.

Какво научи Полша от отварянето на досиета

Написано от Д-р Кшищов Персак
Събота, 28 Ноември 2015 12:38

Агентите – да се облагодетелстваш от предаването на други хора

Фактите говорят, че след 1953 г. болшинството от агентите са хора, които са се облагодетелствали от сътрудничеството си с комунистически служби, печелейки от предаването на други хора.

Въпреки съпротивата досиетата на тоталитарните комунистически служби бяха отворени в Полша. Какво видяхме, когато това стана? Ние научихме, че нищо лошо не се случи, каквито бяха прогнозите. Нямаше реакции на отмъщение от страна на жертвите, нямаше и вълна от самоубийства, каквито заплахи предшестваха този процес.

Отвориха се почти всички досиетата. В началото само около 2% от досиетата останаха затворени с мотива, че тези материали са свързани с националната сигурност на съвременна Полша. В процеса на работа този процент беше сведен до 0,5% за документи, които пряко се отнасят за националната ни сигурност.

Досиетата – източник на знание за миналото

Не на последното място с отварянето на досиетата ние в Полша се сдобихме с огромен обем знание за миналото.

Основното заключение, което архивите ни дадоха, е, че тоталитарните служби на комунистическия режим са имали много по-голямо влияние върху полското общество, отколкото ние предполагахме.

Досиетата показват колко сериозно репресивният апарат на Полската комунистическа партия е проникнал в обществото.

Неизвестната картина на съпротивата срещу комунистическия режим

Досиетата разкриха и една неизвестна дотогава картина, а именно картината на съпротива срещу комунистическата система. В досиетата открихме факти и информация за бунтове и съпротива срещу комунистическата власт, които са останали неизвестни до 1989 г. поради тоталния контрол над обществото.

Досиетата на Държавна сигурност в Полша показаха не само съпротивата, но и героизма на тези смели поляци, които са се съпротивлявали, въпреки че са знаели, че няма да имат шанс, но са го направили.

Много е важно да се подчертае, че същите хора, които са се съпротивлявали срещу комунизма, са се съпротивлявали преди това и срещу нацизма в Полша след 1939 г. при нахлуването на Германия.

Днес ние вече знаем, че няма тема от близкото минало, която може да бъде представена обективно без документите на Държавна сигурност. Досиетата съдържат важно за обществото знание за методите на действие на диктатурата на комунистическата партия и политическата отговорност, която носят за това тогавашните управляващи.

Досиетата на ДС като антидот за носталгията към тоталитарното минало: Истина и справедливост

Изучаването на досиетата е като антидот на носталгията към тоталитарното минало.

Важно е да се знае, че при отварянето на досиетата в Полша бяха следвани два основни принципа. Първият е принципът на истината – трябва да бъдат разкрити досиетата, за

Какво научи Полша от отварянето на досиета

Написано от Д-р Кшищов Персак
Събота, 28 Ноември 2015 12:38

да научим истината за това време и цялата информация, която се съдържа в архивите. Вярвахме, че истината ще ни направи свободни.

Вторият принцип е принципа за правосъдие и справедливост. Става въпрос за това да се понесе морална отговорност за стореното и да се осъществи правосъдие за жертвите на репресии.

Поскомунистическият период в Полша показва и нещо друго, а именно, че управляващите получават сравнително ниско обществено доверие. Една от причината за това е комунистическото минало, защото точно тогава тази ценност – доверието – е унищожена.

Затова с отварянето на досиетата в крайна сметка ние в Полша изправихме хората от комунистическата партия и техните сътрудници в Държавна сигурност с лице към истината за това минало.

* Пандора (надарена с всички дарове) е красива девойка от древногръцката митология. Тя е създадена от боговете по заповед на Зевс с цел чрез нея да се изпрати на земята зло, след като Прометей откраднал за смъртните божествения огън. Пандора е свързана с отварянето на съд/кутия, в която боговете са заключили нещастия, беди и неволи, в резултат на което те се разпрострели на земята.